

I. STUDII, CERCETĂRI, ARTICOLE

ROLUL UNESCO ȘI AL CONSILIULUI EUROPEI ÎN PROMOVAREA EDUCAȚIEI PENTRU EGALITATEA DE GEN

ANCA MOȚ*

Abstract:

Gender equality is a priority objective of UNESCO and of the Council of Europe as a fundamental principle of human rights and democracy. The two organizations are actively involved, legally and politically, in the fight against gender inequalities and discrimination, and this issue is addressed in numerous programs, strategies and action plans, in a cross-cutting and integrated perspective.

In the view of UNESCO and the Council of Europe, gender equality education is conceived as an essential means of supporting and promoting the values of gender equality, achieving inclusive and quality education for all involved in actions to achieve education for human rights, education for sustainable development and citizenship.

Keywords: gender equality, gender equality education, UNESCO, the Council of Europe, actions to promote gender equality and gender education

Résumé:

L'égalité entre les femmes et les hommes constitue un objectif prioritaire de l'UNESCO, mais également du Conseil de l'Europe, étant considérée comme un principe fondamental des droits de l'homme et de la démocratie. Les deux organisations sont impliquées de manière active, juridiquement et politiquement, dans la lutte contre les inégalités et la discrimination basées sur le sexe, cette problématique étant intégrée dans de multiples programmes, plans et stratégies d'action, dans une perspective transversale et intégrative.

Dans la vision de l'UNESCO et du Conseil de l'Europe, l'éducation à l'égalité des genres est conçue comme un moyen essentiel de soutien et de promotion des valeurs d'égalité entre les sexes, la réalisation d'une éducation inclusive et de qualité pour tous faisant partie des initiatives en faveur d'une éducation pour les droits de l'homme, de l'éducation pour le développement durable et pour la citoyenneté.

Mots-clés: égalité des genres, éducation pour l'égalité des genres, UNESCO, Conseil de l'Europe, actions de promotion de l'égalité des genres et de l'éducation à l'égalité des genres

Introducere

Egalitatea între femei și bărbați este o prioritate atât la nivelul Organizației Națiunilor Unite pentru Educație, Știință și Cultură (UNESCO), cât și la nivelul Consiliului Europei, implicându-se activ, juridic și politic, în lupta contra inegalităților și discriminărilor bazate pe gen, considerând acest obiectiv ca un principiu fundamental al drepturilor omului, al democrației și al edificării unei societăți durabile și pașnice. Printre mijloacele de susținere și promovare a egalității între bărbați și femei, un rol major revine educației. Realizarea unei educații inclusive și de calitate pentru toți este un obiectiv central promovat de UNESCO și de Consiliul Europei ca o condiție esențială

pentru ameliorarea statutului femeii în societatea contemporană.

Rolul UNESCO în promovarea egalității de gen și a educației pentru egalitate de gen

Egalitatea de gen este o temă prioritară la nivelul UNESCO, iar realizarea acesteia prin educație se înscrie în eforturile de promovare a educației pentru drepturile omului, a educației pentru dezvoltare durabilă.

Plecând de la date care arată, de exemplu, că femeile reprezintă peste 2/3 din cei 750 milioane de adulți din întreaga lume care nu posedă competențe de bază în domeniul lecturii și scrisului, că femeile reprezintă, la nivel global, mai puțin de 30% din cercetători, că femeile sunt, în comparație cu bărbații, mai expuse agresiunilor

* Asist.univ.dr., SNSPA. E-mail: anca.moț@irdo.ro

și atacurilor fizice și că aceste fapte sunt expresia și consecința discriminării femeilor, UNESCO consideră că egalitatea de gen este o prioritate a acțiunilor sale.¹

Preocupările vizând egalitatea între femei și bărbați, declarată astăzi o prioritate strategică a UNESCO, se înscriu în obiectivele mișcării *Educație pentru toți* și au condus la impunerea acestui obiectiv ca prioritate globală a organizației prin strategiile și planurile de acțiune pentru egalitatea de gen complementare, programe și acțiuni axate pe această problematică.

Reamintim că *Educație pentru toți* este o mișcare reprezentând un angajament global inițiată la Conferința mondială privind educația pentru toți de la Jomtien (Tailanda, mai 1990) unde a fost adoptată Declarația mondială privind educația pentru toți și Cadrul de acțiune în acest domeniu².

Ulterior, Cadrul de acțiune de la Dakar (2000) a inclus printre cele șase obiective și cel al „eliminării disparităților de gen în învățământul primar și secundar până în anul 2015, prin asigurarea unui acces echitabil și fără restricții al fetelor la o educație de bază de calitate” (obiectiv 5). În acest document se menționează că „discriminarea de gen este unul din obstacolele cele mai insurmontabile în calea exercitării dreptului la educație. Obiectivele educație pentru toți nu pot fi atinse decât dacă acest obstacol este învins”.³

Pe baza rezultatelor și concluziilor obținute din experiența aplicării programului *Educație pentru toți* a fost elaborat programul post-2015,

¹ A se vedea UNESCO, *Priorité Egalité des genres*, <https://fr.unesco.org/genderequality>.

² În art. III. 3 (Universalizarea accesului la educație și promovarea echității) se specifică următoarele: „Prioritatea absolută trebuie să fie asigurarea accesului fetelor și femeilor la educație și ameliorarea calității formării acestora, ca și eliminarea tuturor obstacolelor în calea participării lor active. Toate stereotipurile de gen vor trebui eliminate din educație”. A se vedea Declarația mondială privind educația pentru toți și Cadrul de acțiune pentru a răspunde nevoilor educative fundamentale, <https://www.humanium.org/fr/autres/declaration-mondiale-education-pour-tous/>.

³ A se vedea *Cadre d'action: Education pour tous – tenir nos engagements collectifs*, Dakar, 2000, pgf. 40, http://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/UNESCO_Cadre_Action_Dakar_2000_FR.pdf.

un moment important al acestuia fiind Acordul de la Mscate (2014)⁴ și în special Forumul mondial pentru educație de la Incheon (Republica Coreea) din 2015.

Declarația de la Incheon, intitulată „Educația 2030: pentru o educație inclusivă și echitabilă de calitate și o învățare de-a lungul vieții pentru toți”, corespunde Obiectivului de dezvoltare durabilă nr. 4 (ODD 4) ale Agendei 2030 și țințelor corespunzătoare. Prin această Declarație se propune un Cadru de acțiune în care se stabilesc, printre altele, și direcțiile de intervenție: necesitatea recunoașterii importanței egalității de gen în realizarea dreptului la educație pentru toți și realizarea, prin politici și programe, a unui mediu de învățare care să țină cont de problemele legate de gen, să integreze aceste probleme în formarea educatorilor și în programele de învățământ, ca și eliminarea discriminărilor și violenței bazată pe gen în cadrul școlii.⁵

Conform acestui document, în viziunea UNESCO, toate formele de discriminare bazate pe gen sunt violări ale drepturilor omului și un obstacol în calea realizării Agendei 2030 și a celor 17 Obiective ale dezvoltării durabile. În acest sens, Agenda Educația 2030 recunoaște că egalitatea genurilor cere o abordare care să „garanteze că fetele și băieții, femeile și bărbații să aibă nu numai acces în mod egal la diferite cicluri de învățământ, până la finalul acestora, dar și aceleași posibilități de a se dezvolta în educație și prin ea”. De asemenea, Cadrul de acțiune Educație 2030, ODD4 urmărește „asigurarea unei educații inclusive și echitabile de calitate pe tot parcursul vieții pentru toți” și vizează „realizarea egalității de gen și autonomia fetelor și femeilor”.⁶

⁴ Scopul Acordului de la Mscate a fost discutarea Obiectivului de dezvoltare durabilă consacrat educației (ODD4) și a țințelor sale din Agenda 2030. Textele Acordului au stat la baza finalizării Agendei Educație 2030.

⁵ A se vedea Declarația de la Incheon și cadrul de acțiune pentru aplicarea Obiectivului de dezvoltare durabilă 4, pgf. 5, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656_fre.

⁶ A se vedea Educația 2030 – Declarația de la Incheon, adoptată în cadrul Forumului mondial al educației (mai 2015), intitulată *Vers 2030: une nouvelle vision pour l'éducation* – în special punctele 5-7 și 8 care se referă direct la educația de gen, <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002456/245656F.pdf>.

Egalitatea de gen – prioritate globală a UNESCO

Promovarea egalității de gen este o prioritate pentru toate organismele ONU, însă rolul central, unic, în acest domeniu revine UNESCO, deoarece acesta realizează 5 mari programe distincte: programe în domeniul educației, în domeniul științelor exacte și naturale, în domeniul științelor sociale și umane, în domeniul culturii, în materie de comunicare și informație. Prin aceste programe, UNESCO promovează egalitatea de gen, într-o viziune holistică, contribuind astfel, în mod original, la realizarea obiectivelor în această materie.

Egalitatea de gen a fost declarată una din cele două priorități globale ale UNESCO în cadrul *Strategiei pe termen mediu 2008-2013*⁷ (alături de obiectivul educației pentru toți), această temă rămânând prioritară și în perioada actuală care corespunde *Strategiei pe termen mediu 2014-2021*.

Conform acestei Strategii, UNESCO consideră egalitatea de gen ca un drept fundamental al omului, un fundament al justiției sociale și o necesitate economică. Ea este atât un factor determinant al realizării tuturor obiectivelor de dezvoltare durabilă stabilite la nivel internațional, dar și un obiectiv în sine.⁸

De asemenea, în Strategie se afirmă că viziunea UNESCO privind egalitatea de gen este în acord cu principiile în această materie promovate de alte documente internaționale, și în special cu Convenția asupra eliminării tuturor formelor de discriminare față de femei, cu Declarația și Programul de acțiune de la Beijing, cu Declarația Mileniului și cu Obiectivele Mileniului pentru Dezvoltare (OMD), dar și cu Obiectivele Dezvoltării Durabile din Agenda 2030.

⁷ *Strategia pe termen mediu a Institutului UNESCO pentru învățare de-a lungul vieții* care abordează acest principiu ca suport pentru realizarea tuturor obiectivelor *Educației pentru toți* menționează egalitatea de gen ca una din prioritățile globale ale instituției. A se vedea *Strategia pe termen mediu pentru perioada 2008-2013*, p. 10, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000183073_fre și Planul de acțiune Prioritatea egalitatea de gen în cele 5 domenii (educație, cultură, științe naturale, științe socio-umane, comunicare și informație), <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000185856>.

⁸ *Strategia UNESCO pe termen mediu 2014-2021*, p. 16, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227860_fre.

Pentru a realiza acest obiectiv – prioritate, UNESCO, prin diferite acțiuni și inițiative, își propune să creeze condițiile necesare pentru a permite femeilor și bărbaților să participe în mod egal la dezvoltarea durabilă și la consolidarea păcii.

Astfel, cadrul operațional (politici, programe) pentru implementarea acestei priorități este *Planul de acțiune privind egalitatea de gen* (GEAP II) care completează Strategia pentru perioada 2014-2021. Acesta constituie foaia de drum în acțiunile de concretizare a priorităților și obiectivelor din acest document strategic pentru a garanta o abordare globală și coerentă promovării egalității de gen în cadrul UNESCO și în relațiile cu statele membre.

În elaborarea acestui plan s-a ținut cont de evaluările, concluziile și recomandările din Planul de acțiune pentru egalitatea de gen (2008-2013), dar și de rezultatul consultărilor cu statele membre și cu alte organisme ale ONU.

Obiectivul acestui Plan de acțiune este de a face cunoscută viziunea UNESCO în ceea ce privește promovarea egalității de gen ca prioritate a organizației, de a facilita cooperarea în acest domeniu, de a stabili responsabilități, de a defini modalitățile de aplicare a programelor în domeniul egalității de gen. Așa cum se menționează în acest Plan, „scopul ultim al priorității egalității de gen este de a întări capacitatea UNESCO de a promova (...) crearea unui mediu care să dea femeilor și bărbaților din cele mai diverse orizonturi mijloacele de a contribui la o dezvoltare și la o pace durabilă și să se bucure de rezultatele acestora”.⁹

Definiția egalității de gen în viziunea UNESCO

În viziunea UNESCO, egalitatea de gen reprezintă egalitatea dintre femei și bărbați, dintre fete și băieți, pe planul drepturilor, al responsabilităților și al șanselor.¹⁰ Egalitatea de gen implică luarea în considerare a intereselor, a nevoilor și a aspirațiilor femeilor în aceeași măsură cu cele ale bărbaților și recunoașterea diversității (etnice, religioase etc.) ale grupurilor de femei și bărbați.

⁹ A se vedea Planul de acțiune, p. 13, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000185856>.

¹⁰ *Ibidem*, pp. 11-12.

În Planul de acțiune se subliniază că egalitatea de gen este un principiu care decurge din drepturile omului, fiind o condiție prealabilă a dezvoltării durabile și care vizează dezvoltarea ființei umane. De asemenea, ea este considerată un obiectiv în sine, egalitatea de gen însemnând că „femeile și bărbații se bucură de același statut și au șanse egale de a-și realiza pe deplin drepturile lor, pentru a contribui la dezvoltarea politică, socială și culturală națională și pentru a se bucura de beneficiile acestora”.¹¹

Direcții de acțiune și obiective în domeniul egalității de gen

Ocupând un loc central în acțiunile UNESCO, egalitatea de gen implică, pentru obținerea de rezultate concrete și durabile în domeniul promovării ei, acțiuni în toate domeniile de competență ale acestei organizații și o abordare complexă în două direcții:

- 1) În primul rând, atenție sistematică acordată problematicii de gen în ansamblul programelor și activităților sale, obiectivul fiind de a integra aspectele legate de această problematică în activitățile strategice și programele UNESCO (formularea de politici, acțiuni de sensibilizare, cercetare, formarea personalului UNESCO, evaluare);
- 2) O altă direcție de acțiune vizează elaborarea de programe specifice centrate pe această problematică care, concret, urmăresc reducerea inegalităților și a tuturor formelor de discriminare care afectează femeile și bărbații; aceste inițiative și programe sunt realizate prin colaborări intersectoriale, ca de exemplu Parteneriatul mondial pentru educația fetelor, Programul UNESCO – L’Oréal pentru femei și știință, Programul „Femeile în media”.

Planul de acțiune precizează felul în care UNESCO va contribui concret la realizarea obiectivelor sale strategice în această materie, și anume:

- a) Acțiuni de promovare a egalității de gen în așa fel încât aceasta să devină un element

constitativ al Agendei mondiale a educației, accentul fiind pus pe „egalitatea de șanse” și „egalitatea de rezultate”, în special în Agenda post-2015;

- b) Stabilirea unor ținte și termene specifice privind posibilitățile de învățare pentru toți, realizarea unei educații inclusive și de calitate pe parcursul vieții în scopul promovării unei cetățenii creative pentru femei și bărbați din toate categoriile la nivel mondial;
- c) Întărirea rolului cooperării științifice internaționale în domeniul promovării păcii și dezvoltării durabile prin favorizarea reprezentării egale a femeilor și bărbaților, prin crearea condițiilor necesare pentru ca aceștia să devină actori ai dezvoltării durabile;
- d) Sprijinirea eforturilor statelor membre în direcția largirii posibilităților de creativitate a femeilor și fetelor, pentru a permite acestora accesul și participarea în condiții de egalitate la viața culturală pentru a beneficia de bunuri și servicii culturale;
- e) De a urmări ca acțiunile care promovează transformările sociale și dialogul intercultural să ia în considerare rolul, contribuția și opiniile femeilor și bărbaților din toate categoriile;
- f) Sprijinirea elaborării de către statele membre de politici culturale care să respecte egalitatea de gen, care recunosc și promovează paritatea drepturilor și libertăților de exprimare ale femeilor și care să garanteze acestora accesul la posturi de decizie.¹²

Domenii prioritare de acțiune

Pentru promovarea egalității de gen Planul de acțiune menționează următoarele domenii care necesită o atenție și coordonare specială: 1) dezvoltarea de capacități în domeniul cercetării și în domeniul formării prin crearea de centre de cercetare și documentare axate pe problematica egalității de gen (de exemplu întărirea rolului Catedrelor UNESCO, producerea de studii și analize pe această temă); 2) prevenirea violenței legate de gen prin cercetare și acțiune, violența

¹¹ *Ibidem*, Anexa 1, p. 69.

¹² *Idem*.

sexistă fiind unul din obstacolele principale în calea realizării egalității de gen la nivel mondial, iar eliminarea acestei forme de violență este o primă etapă în realizarea egalității de gen; 3) promovarea unei imagini pozitive a femeii în scopul asigurării egalității de gen, deoarece persistența reprezentărilor stereotipe a masculinității și feminității care stau la baza relațiilor de putere bazate pe inegalitatea dintre femei și bărbați este încă problematică. Aceste reprezentări există în toate domeniile de competență ale UNESCO, în media, în manualele școlare, în domeniul activității științifice; 4) dezvoltarea de capacități și formarea femeilor pentru funcții de conducere și de decizie, o temă importantă fiind absența de leadership feminin în domeniile de competență ale UNESCO.¹³

Pentru aceste domenii UNESCO elaborează și va elabora programe specifice care să reflecte viziunea intersectorială și pluridisciplinară a UNESCO în această materie.

Programe și activități care vizează promovarea egalității de gen

Programele și activitățile care vizează promovarea egalității de gen sunt elaborate în legătură cu cele 5 funcții ale UNESCO. Aceste funcții sunt următoarele: 1) laborator de idei inovatoare și furnizor de avize privind politicile din domeniile ei de competență; 2) funcția de dezvoltare a agendei mondiale în domeniile ei de competență prin analize, urmărire și studiul comparativ al politicilor; 3) funcția de a defini normele și standardele în domeniile ei de competență și urmărirea aplicării acestora; 4) rol de a întări cooperarea internațională și regională în domeniul ei de competență, de a promova realizarea de alianțe, de a dezvolta cooperarea intelectuală; 5) rol de a stabili orientări în vederea elaborării și aplicării de politici, de a dezvolta capacitățile umane și instituționale.

Divizia pentru egalitate de gen din cadrul UNESCO, actor central în acțiunile care vizează drepturile și emanciparea femeilor, are rolul de a asigura atât coordonarea generală a activităților

de promovare a egalității de gen, cât și întărirea capacităților personalului în cadrul organizației.¹⁴

Necesitatea acțiunii în domeniul egalității de gen în materie de educație (în și prin educație)

Inegalitățile de gen se manifestă în domeniul educației prin acces inegal la educație, prin discontinuitatea studiilor, prin slaba calitate a studiilor, a mediului școlar, în general în defavoarea fetelor. La nivel global, cauzele inegalității de gen în domeniul educației sunt sărăcia, izolarea geografică, statutul de minoritate, existența unei dizabilități, căsătoriile și sarcinile precoce, violențele pe bază de gen, atitudini tradiționale față de statutul și rolul femeii.¹⁵

Printr-o decizie de o importanță deosebită, luată la cea de-a 34-a Conferință Generală, din 2007, UNESCO s-a angajat să ia măsuri pentru a realiza acest obiectiv, desemnându-l ca fiind una din cele două priorități globale ale strategiilor pe termen mediu. Prin Strategia pentru perioada 2014-2021, UNESCO s-a angajat ca prin acțiunile sale să promoveze egalitatea de gen în cadrul și prin sistemul de educație, din copilărie până la învățământul superior, atât cât privește învățământul formal, neformal și informal, și în toate domeniile de intervenție (de la planificare la formarea cadrelor).

Promovarea egalității de gen prin educație – un scop și un mijloc. Programul de importanță majoră pentru educația de gen din Planul de acțiune 2014-2021

Educația pentru egalitate de gen este atât un scop prioritar în eforturile globale de dezvoltare a educației, dar și un mijloc de asigurare a altor obiective strategice ale organizației, în special un element esențial de realizare a educației pentru toți și a obiectivelor de dezvoltare durabilă din Agenda 2030. De asemenea, educația de gen ocupă un loc central în Agenda Educația post-2015.

În aceste condiții, inițiativele avute în vedere de programul axat pe educație (Programul de importanță majoră din al 2-lea Plan de acțiune pentru prioritatea – egalitatea de gen – GEAP II)

¹⁴ *Ibidem*, p. 18.

¹⁵ A se vedea pentru importanța educației de gen, pentru justificarea unui program special în această materie, Planul de acțiune, p. 13.

¹³ Plan acțiune, p. 25.

au ca obiective: combaterea disparităților care persistă între genuri și promovarea egalității în materie de educație în întregul sistem educativ. De asemenea, se are în vedere participarea la educație – prin acces și promovarea unui context de învățare propice emancipării; în educație – prin conținuturi, practici în materie de învățare și învățământ, modalități de învățare, evaluare și prin educație – dobândirea de cunoștințe și competențe, rezultatele învățării, oportunități personale și profesionale, cu alte cuvinte realizarea în practică a educației de gen în și prin educație.¹⁶

Acest program de anvergură va fi pus în practică în colaborare cu statele membre și alți parteneri astfel încât politicile și strategiile educative în domeniul educației formale, non-formale sau informale să vizeze în primul rând lărgirea accesului la școală. De asemenea, programul acordă o atenție deosebită creșterii calității învățământului în materie de educație de gen în toate domeniile educației. O altă direcție importantă în programul referitor la educație vizează în special reducerea disparităților între genuri în domeniul alfabetizării tinerilor și adulților în învățământul post-primar (pe planul accesului, calității și rezultatelor), aceste direcții neînsemnând excluderea acțiunilor care vizează alte domenii și nivele de educație.¹⁷

Pentru atingerea acestor obiective este necesară o mai bună înțelegere a obstacolelor cu care se confruntă promovarea educației de gen, pe baza evaluării acțiunilor în vederea orientărilor viitoare și alocării resurselor necesare, prin întărirea cooperării internaționale în acest domeniu (în special în cadrul Parteneriatului mondial al UNESCO pentru educația fetelor și femeilor intitulat „O viață mai bună, un viitor mai bun”).

Principii generale ale educației de gen

Programul pentru educația de gen prevede că UNESCO desfășoară acțiuni în direcția încurajării statelor membre să implementeze sisteme de educație propice învățării continue, de calitate și inclusive.

¹⁶ *Ibidem*, p. 32.

¹⁷ *Ibidem*, pp. 32-34.

Deoarece accesul fetelor și femeilor la educație este inegal, și având în vedere inegalitatea cunoștințelor dobândite – care sunt atât cauza dar și efectul unor factori multipli, în special discriminarea de gen și care este reprodusă în sistemele de educație -, UNESCO abordează în manieră holistică (integrată) această problematică, cu alte cuvinte sprijină ameliorarea mediului școlar, îmbunătățirea procesului de învățare în ceea ce privește egalitatea de gen, definirea de politici și strategii în acest sens.

Obiectivele UNESCO în domeniul educației de gen

Pentru realizarea egalității de gen în domeniul educației, UNESCO desfășoară o serie de activități prin care urmărește progresele realizate prin colectarea și analizarea datelor referitoare la educația de gen și a instrumentelor normative în acest domeniu. De asemenea organizația sprijină țările în acțiunile de dezvoltare a capacităților naționale pentru integrarea dimensiunii de gen în legile referitoare la educație și în politicile și planurile de educație; formarea de formatori; educația fetelor și femeilor în cadrul unor colaborări multisectoriale ca de exemplu, Parteneriatul pentru educația fetelor și femeilor; acțiuni privind creșterea gradului de alfabetizare în rândul fetelor și femeilor ca și accesul acestora la educație formală și neformală, în special în domeniul noilor tehnologii ale informaticii și comunicării (TIC); elaborarea de programe de învățare și de manuale care nu cuprind stereotipuri și enunțuri sau imagini discriminatorii¹⁸; țările în combaterea violenței de gen; colaborarea cu parteneri la nivel mondial, regional și național pentru a încuraja egalitatea de gen în educație.

¹⁸ De exemplu, având în vedere că manualul școlar este un vector de egalitate de gen, din anul 2008, UNESCO a propus un *Ghid metodologic* pentru actorii din sfera educației „Cum se promovează egalitatea de gen prin manuale școlare”. Acest ghid vizează două obiective: să arate cum se construiesc inegalitățile de gen prin programele școlare și să furnizeze instrumente tuturor actorilor din educație dar și familiilor pentru combaterea stereotipurilor de gen. A se vedea *Guide méthodologique pour la promotion de l'égalité des sexes par les manuels scolaires* pe <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000158897>.

Alte inițiative de promovare a egalității de gen și a educației de gen

Începând cu 2016, în fiecare an, este decernat *Premiul UNESCO pentru educația fetelor și femeilor* care recompensează inovația și contribuțiile excepționale ale indivizilor, instituțiilor, organizațiilor în favoarea educației fetelor și femeilor. Acest premiu, singurul de această natură, pune în valoare proiecte ce promovează perspectivele educative ale fetelor și femeilor, contribuind la ameliorarea calității vieții acestora.¹⁹

Genre Views – Direcția pentru egalitate de gen a UNESCO organizează reuniuni informale pentru promovarea cunoștințelor și experiențelor legate de problematica educației de gen la care participă experți UNESCO și experți externi.²⁰

Elaborarea și publicarea, începând din anul 2011, a unui *Raport mondial de supraveghere referitor la educație*. Aceste rapoarte, publicații anuale independente a căror apariție este facilitată și susținută de UNESCO, sunt mecanisme de urmărire și de raportare a realizărilor din domeniul educației (ODD 4 dar și celelalte ODD care sunt în legătură cu educația), de evaluare a stadiului aplicării strategiilor naționale și internaționale și a modului în care statele și alți parteneri implicați își respectă obligațiile. Raportul din anul 2018 are ca obiectiv evaluarea realizărilor în domeniul egalității de gen (progrese, provocări, egalitatea de gen în educație etc.).²¹

Catedre și Rețele UNESCO – Activitatea acestor catedre, care funcționează în peste 15 țări, este centrată pe problematica egalității de gen (de exemplu: Egalitate de gen în învățământul superior, Gen și leadership feminin, Gen și media, Gen și cultură etc.). În trei țări, Australia, Republica Coreea și SUA, au fost create rețele

¹⁹ A se vedea UNESCO Prize for Girl's and Women's Education, <https://en.unesco.org/themes/women-s-and-girls-education/prize>.

²⁰ Pentru diferite teme abordate în cadrul acestor întâlniri a se vedea <https://fr.unesco.org/genderequality/genderviews>.

²¹ A se vedea *Rapport mondial de suivi sur l'éducation 2018. Résumé sur l'égalité des genres. „Tenir nos engagements en faveur de l'égalité des genres dans l'éducation”*, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261655>

UNESCO axate pe diferite aspecte ale egalității de gen (educație, cultură, media, TIC).²²

Parteneriat UNESCO-Fundația l'Oréal – Acest program (Femei în știință) are ca obiectiv central promovarea cauzei femeilor în domeniul științific prin diferite acțiuni: sprijinirea vocației științifice a tinerelor fete; lupta contra prejudecăților de gen în domeniul științei; promovarea parității reprezentării femeilor în manifestările științifice; încurajarea și recompensarea reușitei femeilor în domeniul științific (Premiul l'Oréal/UNESCO); popularizarea contribuțiilor deosebite ale femeilor în domeniile științifice etc.²³

Gender Wire este un buletin electronic prin care Secretariatul UNESCO și statele membre sunt trimestrial informate în legătură cu evenimentele, noutățile, diferitele analize și rapoarte referitoare la activitățile UNESCO în domeniul egalității de gen.

Egalitate de gen și media sportivă este o inițiativă care are ca obiectiv promovarea egalității de gen în sport. Având în vedere că media în general, deci și media sportivă, sunt suporturi care modelează și vehiculează stereotipuri bazate pe gen, a fost inițiat acest program care și-a propus să promoveze o reprezentare mai echitabilă a sportivilor – bărbați și femei -, fără discriminare de gen, creșterea reprezentării femeilor în articole sportive etc.²⁴

Rolul Consiliului Europei în promovarea egalității de gen și a educației pentru egalitate de gen

Consiliul Europei a acordat, încă de la crearea sa, o atenție specială problematicii egalității între femei și bărbați în toate domeniile vieții sociale și private, considerând-o un principiu fundamental al drepturilor omului și democrației.

²² Pentru mai multe informații a se vedea Chaires et Réseaux UNESCO (Catedre și Rețele UNESCO), <https://fr.unesco.org/genderequality/chairs-and-networks>.

²³ A se vedea Parteneriat UNESCO – l'Oréal, <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/priority-areas/gender-and-science/loreal-unesco-partnership/>.

²⁴ Pentru proiectele concrete a se vedea *Egalité des genres et les médias sportifs*, <https://fr.unesco.org/womenmakenews>.

Fiind una din prioritățile sale, egalitatea între femei și bărbați este abordată într-o perspectivă integrată, adică este inclusă în toate politicile și programele organizației.

Consiliul Europei a inițiat primul său *Program referitor la egalitatea între femei și bărbați* în anul 2012, program în care s-au implicat structurile organizației, instituții interguvernamentale, parteneri externi. Rezultatul concret al acestui Program transversal a fost prima *Strategie a Consiliului Europei pentru perioada 2014-2017* care a fost adoptată de Comitetul de Miniștri în 2012.²⁵

Strategia definește, într-o perspectivă globală, viziunea și cadrul de acțiune al Consiliului în domeniul egalității între femei și bărbați. Documentul a fixat cinci domenii prioritare de acțiune: combaterea stereotipurilor de gen și a sexismului; prevenirea și combaterea violenței față de femei, garantarea accesului egal la justiție pentru femei; asigurarea unei participări echitabile a femeilor și bărbaților la luarea deciziilor politice și publice; integrarea, în toate politicile și dispozițiile, a dimensiunii egalității de gen.

Aceasta Strategie a Consiliului Europei conține referințe importante în materie de egalitate de gen în educație, precizând că această organizație își centrează cu prioritate acțiunea pe promovarea și difuzarea de programe și practici educative în care stereotipurile de gen, explicite sau implicite, sunt eliminate. La baza măsurilor preconizate sunt cele menționate în Recomandarea Comitetului de Miniștri referitoare la abordarea integrată a egalității între bărbați și femei în educație (CM/Rec (2007)13).²⁶

O altă sursă a Strategiei au constituit-o Rezoluția și Planul de acțiune intitulate „*Reducerea decalajului între egalitatea de drept și egalitatea de fapt pentru realizarea unei reale egalități*”

²⁵ A se vedea *Strategia Consiliului Europei pentru egalitate între femei și bărbați 2014-2017*, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680590179>.

²⁶ Recomandarea Comitetului de Miniștri făcută statelor membre referitoare la abordarea integrată a egalității între femei și bărbați în educație, adoptată de Consiliul de Miniștri, 10 octombrie 2007, care formulează o serie de măsuri generale ce trebuie aplicate de toate statele membre pentru a garanta în mod real realizarea integrată a egalității de gen în educație, https://juridique.defenseurdesdroits.fr/doc_num.php?explnum_id=1936

între femei și bărbați” adoptate de statele care au participat la a 7-a Conferință a Consiliului Europei a Miniștrilor responsabili cu egalitatea între femei și bărbați (Baku, mai 2010) în care se afirmă necesitatea de a lua în considerare rolul educației în promovarea egalității de fapt între sexe. În acest sens, Rezoluția propune: adoptarea măsurilor necesare pentru creșterea rolului educației în lupta contra stereotipurilor (pgf. 33); promovarea unei educații fără stereotipuri de gen care apără egalitatea între femei și bărbați printr-o abordare integrată a acestuia (pgf. 34).²⁷

Un alt document important care a stat la baza Strategiei a fost Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice (Convenția de la Istanbul) care conține mai multe dispoziții referitoare la stereotipurile de gen, considerate factori de inegalitate între femei și bărbați în toate domeniile, printre care și educația (art. 12). Convenția prescrie promovarea egalității de gen, respectul mutual în relațiile interpersonale și a non-violenței, și subliniază rolul major al educației și al școlii în promovarea acestor valori. De asemenea, Convenția extinde obligația de a promova principiile egalității între femei și bărbați, al rolurilor de gen nestereotipe la nivelul tuturor structurilor educaționale informale, ca și la nivelul structurilor sportive, culturale, de divertisment și în media (art. 14).²⁸

Strategia pentru egalitatea între femei și bărbați în domeniul educației face o serie de recomandări pentru eliminarea stereotipurilor de gen care persistă în sistemele educative europene și care conduc la menținerea discriminării față de femei în toate sferele vieții sociale. Astfel, guvernelor și autorităților locale și regionale li se recomandă să evalueze constant implementarea politicilor naționale, regionale, locale în materie de egalitate între femei și bărbați, să promoveze o abordare

²⁷ A se vedea Rezoluția „Comblant le fossé entre l'égalité de jure et l'égalité de facto pour réaliser une véritable égalité entre les femmes et les hommes”, Baku, 24-25 mai, 2010, <https://rm.coe.int/168070cfb1>.

²⁸ Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, Istanbul, 2011, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046253e>.

integrată a acestei problematici la toate nivelele de învățământ, revizuirea programelor școlare în sensul respectării egalității și diversității societății, obligativitatea înscrierii educației sexuale în toate programele de învățământ primar și secundar. Organismelor profesionale cu atribuții în formarea pedagogică le revin următoarele sarcini: promovarea perspectivei de gen în toate etapele de formare a educatorilor și organizarea de cursuri destinate personalului administrativ din unitățile școlare, promovarea de politici și măsuri care să încurajeze fetele să studieze materii științifice și tehnologice în școală, să urmeze studii superioare și cariere în aceste domenii. Unităților școlare li se recomandă: aplicarea perspectivei integrate a egalității în sistemele de educație, sensibilizarea familiei cât privește problematica egalității de gen, educarea copiilor și tinerilor referitor la consecințele stereotipurilor de gen în domeniul educației etc. Cât privește organismele internaționale, acestora le revine un rol important în susținerea statelor în promovarea abordării integrate în materie de egalitate între femei și bărbați în sistemele educaționale, în difuzarea de modele, indicatori și metodologii de analiză, în urmărirea constantă a progreselor realizate de statele membre în domeniul egalității de gen prin și în educație etc.²⁹

Raportul Conferinței intitulată „*Lupta contra stereotipurilor de gen în și prin educație*” din 2015 arată că deși statele au subscris la diferite acorduri în această materie și s-au angajat să ia măsurile necesare pentru respectarea angajamentelor asumate, totuși, nicio țară nu a reușit să realizeze paritatea între sexe și foarte puține au eliminat complet stereotipurile de gen în toate domeniile vieții publice, inclusiv în educație.³⁰

De aceea, și având în vedere evaluările Conferinței din 2016 pe aceeași temă³¹, Consiliul

²⁹ A se vedea *Strategia Consiliului Europei pentru egalitate între femei și bărbați 2014-2017*, pp. 20-22.

³⁰ A se vedea textul raportului *Lutter contre les stéréotypes de genre dans et par l'éducation*, Helsinki, 9-10 octombrie 2014, Conseil de l'Europe, 2015, <https://rm.coe.int/1680590fe3>.

³¹ Conferința Comisiei pentru Egalitate de gen (GEC) a Consiliului Europei: „Mission accomplie? Evaluer les progrès, inspirer l'action – la Stratégie 2014-2017 du Conseil de l'Europe pour l'égalité entre les femmes et les hommes”, 30 iunie-1 iulie 2016, Tallin, Estonia, care a făcut

Europei a inițiat o nouă *Strategie pentru egalitatea între femei și bărbați pentru perioada 2018-2023* prin care statele se angajează să continue eforturile de promovare a acestei teme, pe baza acquis-ului juridic și politic al Consiliului Europei în materie de egalitate între femei și bărbați și pe rezultatele primei strategii.³²

Noutatea Strategiei 2018-2023 constă în luarea în considerare a tuturor formelor de discriminare, bazată pe sex, etnie, rasă, religie, vârstă, dizabilitate, orientare sexuală (conceptul de *discriminare multiplă*) și la introducerea, pe lângă cele cinci obiective ale strategiei anterioare, a obiectivului strategic referitor la protejarea drepturilor femeilor și fetelor migrante, refugiate și solicitante de azil.³³

Noua strategie își propune ca scop general realizarea efectivă a egalității între femei și bărbați și emanciparea femeilor în statele membre ale Consiliului Europei la toate nivelele și în toate domeniile (pgf. 26). În acest sens, prevenirea și combaterea sexismului și a stereotipurilor de gen constituie un obiectiv prioritar al organizației. Aceste stereotipuri limitează dezvoltarea capacităților femeilor și bărbaților, restrâng oportunitățile de evoluție în mediul școlar și apoi șansele de progres în viață. Ele sunt atât efectul cât și cauza unor atitudini, valori, norme și prejudecăți profund înrădăcinate, ele stau la baza unor comportamente sexiste, fiind astfel un obstacol pentru realizarea unei reale egalități de gen. Aceste stereotipuri persistă în toate domeniile, inclusiv în sistemele de educație, contribuind la marginalizarea fetelor și femeilor (pgf. 38-39).

Consiliul Europei propune o serie de acțiuni transversale în această direcție, printre care: promovarea implementării de norme și

bilanțul implementării Strategiei 2014-2017 și care a făcut o serie de recomandări pentru elaborarea viitoarei strategii a Consiliului Europei în această materie, <https://rm.coe.int/tallinn-conference-note-conceptuelle/168064a9fa>.

³² Strategia 2018-2023 a fost lansată la Conferința ministerială a Consiliului Europei cu tema „Egalitatea între femei și bărbați: deschiderea drumului”, organizată la Copenhaga, 3-4 mai 2018. Pentru textul Strategiei, a se vedea *Strategia Consiliului Europei pentru egalitatea între bărbați și femei 2018-2023*, <https://rm.coe.int/strategie-egalite-entre-les-femmes-et-les-hommes-2018-2023/168079125c>.

³³ *Ibidem*, p.6 și respectiv 8.

recomandări vizând eradicarea prejudecăților, cutumelor și tradițiilor bazate pe roluri de gen stereotipe; promovarea aplicării recomandărilor Conferinței de la Helsinki din 2014 privind combaterea stereotipurilor de gen în și prin educație; identificarea și difuzarea de bune practici în vederea eliminării stereotipurilor de gen în sistemele educaționale, pe piața muncii, în familie; lupta contra discursului violent bazat pe ură; susținerea elaborării de studii și cercetări referitoare la sexism și discriminarea de gen; dezvoltarea de parteneriate cu actori relevanți pentru realizarea acestor obiective (parlamente naționale, autorități locale și regionale, instituții naționale pentru drepturile omului, rețele profesionale – din domeniul educației, jurnalism etc. -, media, sectorul privat).³⁴

Concluzii

Egalitatea de gen este o prioritate pentru toate organele din structurile ONU, fiind considerată un drept fundamental al omului consacrat prin declarațiile și instrumentele internaționale. În cadrul acestui efort global de luptă contra inegalităților dintre femei și bărbați, UNESCO s-a angajat, încă de la înființarea sa, în acțiuni care au vizat susținerea și promovarea drepturilor femeilor, emanciparea lor și egalitatea de gen. Începând cu anul 2008, egalitatea de gen este declarată o prioritate globală majoră a UNESCO, având ca scop promovarea egalității între femei și bărbați în toate domeniile de competență a organizației, aceasta propunându-și să joace un rol central, pozitiv și durabil, la crearea unui cadru propice realizării egalității de gen.

La rândul său, Consiliul Europei include egalitatea între femei și bărbați printre prioritățile sale, considerând-o unul din factorii esențiali ai realizării efective a drepturilor omului și a unei societăți democratice, inițiind, începând cu anul 2012, primul său program transversal axat pe această temă majoră.

Deși au fost înregistrate progrese notabile în acest domeniu, totuși, așa cum arată diferite analize și rapoarte, egalitatea de gen nu este

încă pe deplin realizată, eforturile de promovare constituie încă o prioritate majoră la nivel național, regional și internațional. Cu toate că numeroase state au integrat principiile egalității între femei și bărbați în dreptul național și au fost luate o serie de măsuri de promovare a acestei egalități, totuși, în cea mai mare parte a cazurilor, acțiunile și programele nu au vizat sistemele de educație, stereotipurile de gen și sexismul care constituie un obstacol în calea realizării concrete a egalității între femei și bărbați, acestea sunt încă prezente în sistemele educaționale în numeroase țări. De aceea, cele două organizații sunt ferm angajate în acțiuni de promovare a egalității de gen în și prin educație.

Bibliografie:

- Cadre d'action: Education pour tous – tenir nos engagements collectifs, Dakar, 2000, http://www.right-to-education.org/sites/right-to-education.org/files/resource-attachments/UNESCO_Cadre_Action_Dakar_2000_FR.pdf;
- Chairs and Networks UNESCO, <https://fr.unesco.org/genderequality/chairs-and-networks>;
- Conferința Comisiei pentru Egalitate de gen (GEC) a Consiliului Europei: „Mission accomplie? Evaluer les progrès, inspirer l'action – la Stratégie 2014-2017 du Conseil de l'Europe pour l'égalité entre les femmes et les hommes”, 30 iunie-1 iulie 2016, Tallin, Estonia, <https://rm.coe.int/tallinn-conference-note-conceptuelle/168064a9fa>;
- Convenția Consiliului Europei privind prevenirea și combaterea violenței împotriva femeilor și a violenței domestice, Istanbul, 2011, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=090000168046253e>;
- Declarația de la Incheon și Cadrul de acțiune pentru aplicarea Obiectivului de dezvoltare durabilă 4, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656_fre;

³⁴ *Ibidem*, p. 10.

- Déclaration mondiale sur l'éducation pour tous et Cadre d'action pour répondre aux besoins éducatifs fondamentaux, <https://www.humanium.org/fr/autres/declaration-mondiale-education-pour-tous/>;
- *Egalité des genres et les médias sportifs*, <https://fr.unesco.org/womenmakenews>;
- *Gender Views*, <https://fr.unesco.org/genderequality/genderviews>;
- *Guide méthodologique pour la promotion de l'égalité des sexes par les manuels scolaires*, pe <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000158897>;
- Partenariat UNESCO – l'Oréal, <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/priority-areas/gender-and-science/loreal-unesco-partnership/>;
- Plan d'action pour la Priorité de l'Egalité des genres, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000185856>;
- Plan d'action pour la Priorité de l'égalité des sexes 2008-2013 pe <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000185856>;
- *Priorité Egalité des genres*, UNESCO, <https://fr.unesco.org/genderequality>;
- *Prize for Girl's and Women's Education*, <https://en.unesco.org/themes/women-s-and-girls-education/prize>;
- *Raportul Lutter contre les stéréotypes de genre dans et par l'éducation*, Helsinki, 9-10 octobre 2014, Conseil de l'Europe, 2015, <https://rm.coe.int/1680590fe3>;
- *Rapport mondial de suivi sur l'éducation 2018. Résumé sur l'égalité des genres. "Tenir nos engagements en faveur de l'égalité des genres dans l'éducation"*, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261655>;
- Recomandarea Comitetului de Miniștri făcută statelor membre referitoare la abordarea integrată a egalității între femei și bărbați în educație, adoptată de Consiliul de Miniștri, 10 oct. 2007, https://juridique.defenseurdesdroits.fr/doc_num.php?explnum_id=1936;
- Rezoluția „Comblar le fossé entre l'égalité de jure et l'égalité de facto pour réaliser une véritable égalité entre les femmes et les hommes”, Baku, 24-25 mai, 2010, <https://rm.coe.int/168070cfb1>
- Strategie a moyen terme 2008-2013, UNESCO, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000183073_fre;
- Strategie a moyen terme 2014-2021, UNESCO, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227860_fre;
- Stratégie du Conseil de l'Europe pour l'égalité entre les femmes et les hommes 2014-2017, <https://rm.coe.int/CoERMPublicCommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680590179>;
- Stratégie du Conseil de l'Europe pour l'égalité entre les femmes et les hommes 2018-2023, <https://rm.coe.int/strategie-egalite-entre-les-femmes-et-les-hommes-2018-2023/168079125c>;
- *Vers 2030: une nouvelle vision pour l'éducation*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002456/245656F.pdf>;
- [DisplayDCTMContent?documentId=090000168046253e](https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656_fre);
- Declarația de la Incheon și Cadrul de acțiune pentru aplicarea Obiectivului de dezvoltare durabilă 4, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000245656_fre;
- Déclaration mondiale sur l'éducation pour tous et Cadre d'action pour répondre aux besoins éducatifs fondamentaux, <https://www.humanium.org/fr/autres/declaration-mondiale-education-pour-tous/>;
- *Egalité des genres et les médias sportifs*, <https://fr.unesco.org/womenmakenews>;
- *Gender Views*, <https://fr.unesco.org/genderequality/genderviews>;
- *Guide méthodologique pour la promotion de l'égalité des sexes par les manuels scolaires*, pe <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000158897>;
- Partenariat UNESCO – l'Oréal, <http://www.unesco.org/new/en/natural-sciences/priority-areas/gender-and-science/loreal-unesco-partnership/>;
- Plan d'action pour la Priorité de l'Egalité des genres, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000185856>;

- Plan d'action pour la Priorite de l'egalite des sexes 2008-2013 pe <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000185856>;
- *Priorité Egalité des genres*, UNESCO, <https://fr.unesco.org/genderequality>;
- *Prize for Girl's and Women's Education*, <https://en.unesco.org/themes/women-s-and-girls-education/prize>;
- Raportul *Lutter contre les stéréotypes de genre dans et par l'éducation*, Helsinki, 9-10 octobre 2014, Conseil de l'Europe, 2015, <https://rm.coe.int/1680590fe3>;
- *Rapport mondial de suivi sur l'éducation 2018. Résumé sur l'égalite des genres. "Tenir nos engagements en faveur de l'égalité des genres dans l'éducation"*, <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000261655>;
- Recomandarea Comitetului de Miniștri făcută statelor membre referitoare la abordarea integrată a egalității între femei și bărbați în educație, adoptată de Consiliul de Miniștri, 10 oct. 2007, https://juridique.defenseurdesdroits.fr/doc_num.php?explnum_id=1936;
- Resoluția „Comblarele fossé entre l'égalité de jure et l'égalité de facto pour réaliser une véritable égalité entre les femmes et les hommes”, Baku, 24-25 mai, 2010, <https://rm.coe.int/168070cfb1>
- Strategie a termenului 2008-2013, UNESCO, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000183073_fre;
- Strategie a termenului 2014-2021, UNESCO, https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227860_fre;
- Strategie de Consiliul de l'Europe pentru egalitatea între femei și bărbați 2014-2017, <https://rm.coe.int/CoERM/Public/CommonSearchServices/DisplayDCTMContent?documentId=0900001680590179>;
- Strategie de Consiliul de l'Europe pentru egalitatea între femei și bărbați 2018-2023, <https://rm.coe.int/strategie-egalite-entre-les-femmes-et-les-hommes-2018-2023/168079125c>;
- *Vers 2030: une nouvelle vision pour l'éducation*, <http://unesdoc.unesco.org/images/0024/002456/245656F.pdf>;